

Over Isabelle's eerste contact met de Arabische cultuur¹

Wanneer Isabelle op 18-jarige leeftijd in contact komt met moslims, gaat ze op zoek naar iemand die haar gids kan zijn in de Arabische cultuur. Ze schrijft sjeik Abou Naddara een brief waarin ze vraagt haar wegwijs te maken in de Arabische taal en vermeldt dat ze op zoek is naar een correspondentievriendin in Arabisch Afrika. Ze krijgt pas twee jaar later een reactie van hem, wanneer ze met haar moeder aan de Algerijnse kust woont, in Annaba (Bône ten tijde van de Franse kolonisatie). Abou Naddara brengt haar in contact met Tunesische geletterden waarmee ze gaat corresponderen.

Het is interessant even stil te staan bij deze sjeik Abou Naddara omdat het een beeld geeft van het lef waarmee Isabelle als achttien jarig meisje contact zoekt met een vreemde. Waarschijnlijk verklaart het provocerende karakter van deze actie (een jong meisje die hem onder het mannelijke pseudoniem Podolonsky haar tekst *Vision du Moghreb* opstuurt) waarom het zolang duurt voordat de 'sjeik' terugschrijft. Deze sjeik is geen sjeik, in de zin van een geestelijk leider. Het is een Egyptische banneling die niet eens luistert naar de naam Abou Naddara, wat 'man met de blauwe bril' betekent.

Yaqub Sana

Yaqub Sana was zijn echte naam, ook bekend als James Sana. Hij was een journalist die het satirische tijdschrift *Abou Naddara* oprichtte. Het eerste Arabische tijdschrift dat cartoons publiceert met onderschriften in twee talen, Frans en Arabisch! Hij wordt in 1878 verbannen naar Frankrijk door de Egyptische gouverneur en de Engelse koloniale overheid. Hij verblijft in Marseille waar hij zijn activiteiten voortzet en clandestien verder werkt aan zijn satirische blad met de titel *Rehlat Abou Naddara Zar'a* ('de reizen van de man met de blauwe bril'). Het wordt gedrukt op klein formaat en telt amper twee bladzijden waardoor het tussen kranten met groter formaat naar Egypte gesmokkeld wordt. Daar heeft het een relatief grote verspreiding tot in de hoogste kringen. Yaqub Sana speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het Egyptische moderne theater in 1870. Hij schreef tal van toneelstukken en vertaalde en bewerkte vele Franse klassiekers naar het Arabisch. Hij wordt ook wel de 'Egyptische Molière' genoemd.

¹ Nav Marie-Odile Delacour en Jean-René Huleu, *Le voyage soufi d'Isabelle Eberhardt*, Ed. Joelle Losfeld, 2008 (vertaling Alain Pringels)

Isabelle's vraag die zich in deze brief, onbewust, schuilhoudt is de vraag naar de 'blauwe bril' van Yaqub Sana. Hij bekeek de Islamitische wereld met een andere blik. Door hem te kiezen als mogelijke gids in de Islamitische wereld, koos ze iemand die een bijzondere verhouding had ten aanzien van de Arabische cultuur. Wat zij gemeenschappelijk hebben, is de ontworteling van de banneling. Yaqub Sana was net als haar moeder verbannen uit zijn vaderland. Tegelijkertijd getuigt deze brief van haar zoektocht naar een vaderfiguur waarmee ze de blanco leegte op haar geboortebewijs kan volschrijven.

Wat ongetwijfeld heeft bijgedragen tot het late antwoord van Yaqub Sana is het feit dat Isabelle haar identiteit niet prijs gaf. Ze ondertekende de brief met Meriem bent Yahiya. Meriem gebruikte ze toentertijd ook om de brieven aan haar broer Augustin te ondertekenen. Meriem is voor Isabelle niet alleen een 'verarabisering' van Meyrin, de plaats in Zwitserland, vlakbij Genève, waar ze met haar familie verbleef, het verwijst ook naar haar tweede naam Maria. De voornaam verwijst ook naar het Hebreeuwse Mirjam wat 'bitterheid of droefheid' betekent. Mirjam was de zus van Mozes die door lepra werd getroffen, nadat ze Mozes' huwelijk met een zwarte Nubische vrouw had bekritiseerd. Mirjam werd begraven in de woestijn. Yahiya is de Arabische naam van Johannes de dooper, zowel in het christendom, de islam als bij de joden een profeet. Ook dit pseudoniem is een onbewuste metafoor voor de overbrugging van culturen die eigen is aan het leven van bannelingen.

De reis die Isabelle aanvankelijk in haar eerste teksten maakt zal ze uiteindelijk verwezenlijken. Een reis naar de woestijn, naar die grote mysterieuze oceaan van zand, steen en stof. We moeten niet vergeten dat in de tijd dat Isabelle naar de Sahara trok, grote delen van de Sahara nog onbekend gebied waren. Blanco delen op de landkaart. Net zo blanco als de plaats waar de naam van haar vader had moeten staan op haar geboortecertificaat. Zo sprak Ouargla, één van de meest zuidelijk gelegen steden van Algerije, ongelooflijk tot haar verbeelding; die stad lag immers op de grens van dat blanco gebied (onbewuste metafoor van haar eigen geschiedenis?). Maar is zij geen reiziger sinds haar kindertijd? Sinds ze dromend vanuit het zolderraam naar de wegen keek die kronkelend in de bergen verdwenen? Dromen en schrijven, vertrekken en blijven... het leven van Isabelle Eberhardt.

In Annaba (Bône) ontmoette Isabelle (vermomt als man, taleb) jonge leden van de zaouïa (Arabisch voor klooster). Zij spraken met haar ongetwijfeld over de soefi mysticus Ibn Arabi, geboren in het Spaanse Murcia in 1165 en gestorven in het Syrische Damascus in 1240. Een verlichte soefi filosoof die men ook wel 'zoon van Plato' noemde. Hij kreeg de eretitel sjeïl el Akbar 'grootste der meesters'. Ibn Arabi: 'In werkelijkheid houden we nooit op met reizen, vanaf het moment van onze oorspronkelijke conceptie in de principes van de fysica, tot in het oneindige...' ² Voor Ibn Arabi was het lezen van een boek ook een reis. In die zin begreep hij het lezen van de Koran als drie vormen van reizen; een reis van Allah naar de lezer, een reis van de lezer naar Allah en als laatste een reis van de lezer in Allah... Arabi: 'Vanaf het moment dat je een onderkomen hebt gevonden, zeg je; hier blijf ik. Maar nauwelijks gesetteld, kun je niet wachten om opnieuw te vertrekken en je weg te gaan.' ³ Uiteindelijk doel van het vele reizen is onthechting van het wereldse.

² Le voyage soufi d'Isabelle Eberhardt, p. 39

³ Id., p. 39